

(Toót – Holló – Tamás)

Üsse kő

(mámor & mágia & magasság
etnopunk & stoner & pagan folk
ásó & kapa & rock and roll)

Toót-Holló Tamás 1966-ban született Ózdon. A nevekkel ő is csak azzal a könnyedséggel bánik, ahogyan a szövegében kószáló szerzetek teszik: hiszen több néven és névalakkal is közreadott már műveket (ezek sorában egyébiránt a Toót H. Zsolt névalak viszi el a pálmát és köszöni a halakat). Korábban írt irodalomtörténeti monográfiát, regényt, irodalmi olvasónaplót vagy éppen esszéfűzért, szerzett tudományos fokozatot, alapított és szerkesztett napilapot, hetilapot és magazinokat, s állta már a sarat a hírügynökségi hírfolyamokban is.

Toót-Holló Tamás garabonciásokról írott műve a magyar irodalomban leginkább talán a *Bolond Istók* történetét megíró Weöres Sándor regényírói örökségét vállalhatja. Így van ez azért is, mert ez a mű is gazdagon merít a népmesék motívumaiból. De így van ez azért is, mert ennek a szövegnek sem esik a nehezére, hogy a magyar mesevilág hőseitől a taoista panteon bölcseit vezérlő napkeleti gondolatokig jusson. A regényben megalkotott hőstípusok lehetséges rokonsága után a popkulturális közegben sem haszontalan azért keresgélni. Ha ugyanis így teszünk, könnyedén eljuthatunk a posztapokaliptikus fantasy és a rock and roll életézés frigyéből született kultuszdarabig, Lance Mungia *Six-String Samurai* című sivatagi filmjéig. Ennek főszereplője ugyanis egy soha nem volt szerzet képét öltve, rock and roll samurájként mutat példát más, soha nem volt, de mégis hasonszórú szerzeteknek – így akár a rock and roll garabonciásoknak is.

Ha a rockzene öröksége is megjelenik a képben, nehéz nem észrevenni, hogy az *Üsse kő* maga is olyan, mint egy gördülő kő: úgy forog, hogy közben mindig más élet mutatja. Kielezhetjük hát arra is, hogy hetedhét világ ellen bujdosó mese. Arra is, hogy mitológiai történetekből merítő fantasy. Arra is, hogy kósza vendégszövegekkel játszó posztmodern pikareszk. De fordul úgy is, hogy közben a szentül hitt szövegek előtt tisztelegjen. A tiszteletét pedig azzal is szívesen jelzi, hogy időközben rímes prózába, makámába csap át. De ahogy éppen gördülő kövek módjára hasít, azzal a lendülettel még a rockzene robajlását is a szövegbe zúzza. A kövek robajlása pedig a reggeltől estig, estétől reggelig összeomló földi kövek égi álmainak megmentése körül visszhangzik: világosan jelezve hát, hogy a regény „a magos Déva várát” megörökítő székelypéldallada káoszvízióját veszi alapul.

1. fejezet – ÁGGAL-BOGGAL

(1)

Hol voltam, hol nem voltam. Hogy higgyem is, ne csak lássam. Hogy tegyem is, ne csak várjam.

Aztán meg ágról szakadtam. Tetejetlen fa ágáról. Hetedik ég magasából. Hogy akár esik, akár fúj. Hogy akár tetszik, akár nem. Hogy miért ne, ha netán mégis igen.

Világló falevél országában születtem, de aztán csillagporos köpönyt get lobogtattam. Felhővé gomolyogtam, de a tetejébe még forgószéllé is kerekedtem. Holott forgószél képében is csak magamat kergettem, miként a burok is csak meghasad, ahogy korty kortyot követ, amikor elnyel a világ, s te is elnyeled a világot. Ahogy kő kövön marad, amikor a föld is földet ér, hogy szakasztott úgy legyen, ahogy éppen szakadatlanul is lenne.

Azóta csak forgok az áramlásban, mert nem lel szilárd helyet a lábam. Azóta csak örvénylő tenger ragad magával, mert sodródok, nincs ám hol megállnom.¹

Annyiban hagylak – mondtam egyszer a Felhőkkel Táncolónak. Tündért szólítva, hát rögtön vajákos beszédet javasolva.

Onnan is kiveszlek – válaszolta erre, mert ő is a javamat akarta, amikor a túlonnan is túlra gubancolódo vágyaimat javában felkorbácsolta.

Szárba szökkenek – évődött velem aztán, hogy kipróbálja, érti-e egy sötétezen ragyogó kőszáli kincsőr az erdei álomtündérek fohását.

Gyökeret eresztek – válaszoltam erre önként és dalolva, hogy bizony tudhassa: ha vele tartok, aligha marad nyugta.

Szél zúgatlan éppen nem indul, ezért máris egy követ fújunk, amíg felőlünk ugyan minden egyre ment, hogy a lehetetünk ezzel is csak perzselőbb legyen. Hiszen soha nem fogott belőlünk a tűz, ha összeszikkasztunk. Aligha voltunk ékesek, mint a drágakő, de ha egymásnak feszültünk, rendre összekoccantunk, mint a szürkülő szürkességében is egyszerűvé egyszerűsödő kő.²

¹ Vö.: Lao Ce (Lao Tzu): *Tao Te King*, 20. (Weöres Sándor fordítása): Lao Ce ebben a tanításában vezet el tanítványait legközelebb személyes érzéseihöz, a világ rendjéből kiszakadva átélte kínzóan különös élményeihez. Zűrzavaros a világ, még nincs meg a közepe, a látható rendje – jegyzi meg, s ezzel el is határolja magát a sokaság embe-
reinek ragyogásától. Mint mondja: köztük ő inkább mozdulatlan marad, még csak jósjellet sem ad magáról, akár az újszülött, aki még csak nem is mosolyog. Nincs is miért mosolyognia: fáradtan bolyong, nincs hova megtérnie, s útja közben is csak azt éli meg, hogy az embereknek mind van fölöslegük, s csak ő olyan köztük, mintha elvesztette volna mindenét. Ezért marad hát nyughatatlan, mint a tenger, és hanyódik egyre, mintha sose lenne megállása. De nincs más

választása – állapítja meg Lao Ce, megvallva, s ezzel be is ismerve: más ő, mint a többi ember, mert ő bizony a magát Anyaként kínáló ősforrásból táplálkozik, s jószerével éppen ezt is tartja magában a legtöbbször. (Vö. még: Tókei Ferenc prózafordítása)

² Vö.: Lao Ce: 39.: Lao Ce vigasztaló szavakkal emlékeztet arra, hogy már az ősidőkben is elérhető volt az egység: az ég az egység révén lett tiszta, a föld az egység révén lett rendületlen, a szellem az egység révén jutott öntudatra, a völgy az egység révén lett tele, s minden létező az egység révén született. Ha az ég nem lett volna általa tiszta, szétesett volna; ha a föld nem lett volna általa rendületlen, meghasadott volna; ha a szellem nem jutott volna általa öntudatra, semmivé válna; ha a völgy nem lenne általa tele, kiszáradna; ha a tízezer létező nem

Kövek koccanásába kócolódtunk, s ezzel minden más szó helyett máris mindent elmondtunk. Szavak nélkül is a körforgás közepéből válaszolgatva. Szüntelenül nyomra vezetve egymást, s ezzel is csak egyre egymás nyomába eredve. Soha nem feledve, hogy a *másik* önmagunkból lép elő, s mi magunk éppen a *másik* nyomán vagyunk.³

általa születne, születés helyett elpusztulna. Ha mindez így van – folytatja Lao Ce –, akkor ezért lehet az, hogy az előkelő a jelentéktelent tartja alapjának, a magas az alacsony tartja alapzatának. S ezért mondják önmagukról a fejedelmek és királyok: „Árva”, „Elhagyatott”, „Ellátatlan”. Nem azt jelenti-e ez, hogy a jelentéktelent tekintik alapnak? – teszi fel a kérdést Lao Ce, majd meg is jegyzi: ha egyenként számba vesszük a kocsi darabjait, az nem a kocsi. Ne vágyakozunk hát a jáde ragyogására, legyünk inkább egyszerűek, akár a kő – jelenti ki végül. (Vö. még: Tőkei Ferenc próza fordítása)

³ Vö. Csuang Ce (Chuang Tzu): *A Virágzó Délvidék Igaz Könyve* II/3. (Dobos László fordítása) Csuang Ce egy ízben a Taót elhomályosító törpe igazságokról és az ékes-szólással elhomályosított beszédről tesz említést. Mo Ti és Konfuciusz követőinek egyik nézetkülönbségével példálózik, majd megjegyzi: a vitatkozók jobban tennék, ha a saját igazuk bizonygatása és a másik tévedésének cáfolgatása helyett inkább a józan eszükre hallgatnának s belátnák: nincs olyan létező, aki ne lenne a *másik*, és nincs, mi ne lenne *önmaga*. S ahogy ezt végigmondja, a *másik* és *magunk* életre keltésének tanítását sem hallgatja el: ez pedig szerinte annyit tesz, hogy tudnunk kell, a *másik* önmagunkból lép elő, s mi magunk a *másik* nyomán vagyunk. Mi igaz emitt, hamis lesz amott, s mi itt hamis, ott már igazá lett – folytatja, hogy aztán megállapítsa: a bölcs nem ebből indul ki, hanem önmagát az égi természetesség fényénél követi. Ő maga a *másik*, a *másik* ő maga. S ha már mindezt

Mondom, ami történt. Elmondom, hogyan történt. Kimondom, s ezzel már meg is történt – mondhattam volna, ha bármit is éppen szavakba öntöttem volna. Egyik pusztá kő gördüléséből éppen a másikéba lendülve.

Mondom, amit érzek. Elmondom, mit mire vélek. Kimondom, s ezzel máris mindent megérték – mondhatta volna erre ő is, ha bármit is szóra érdemesnek talált volna. Egyik gubancos álmod éppen a másik gubancai közé öltve.

(2)

Néha mondom rendesen, néha mondom rendetlenül. Itt él bennem egy Csinosomdrága⁴, de itt él bennem egy Rontó⁵ is. Ha Csinosomdrága szól,

szóra bírta, a Tao tengelyét is szóba hozza: ennek pedig azt a tételt mondja, hogy a *másik* nem a *magunk* ellentétpárja. Ez volna hát az a tengely, mely a körforgás közepéből válaszolgat végeérhetetlenül – hozza végül tudomásunkra.

⁴ Vö.: *Csinosomdrága* (magyar népmese): Csinosomdrága az, aki két testvérével, Hamisanpajkossal és Széplegénymákossal együtt a király fele királyságáért és a szép lánya kezéért útnak indult, hogy valahogyan megkeresse a királynak a híres naposholdas paripát. (Illyés Gyula gyűjteménye nyomán)

⁵ Vö.: *A szélkötő Kalamona* (magyar népmese): Rontó az a mihaszna legény, aki azt üzeni az anyjával a királynak, hogy ő bizony elmenne a szélkötő Kalamona megkötözte szelet eloldani. Eleinte nem úgy tetszik, mintha súlya lenne a szavának, de ahogy a követségben járva az anyja a király sírva síró, éppen már a halálán lévő kisgyereket szépen meggyógyítja, rögtön meg is lesz a becsületük, s nem is tartóztatnák ám Rontót, hogy útnak induljon s táltosával a Kőszáli király elé járuljon, hogy tőle is csak útbaigazítást kérjen. (Illyés Gyula gyűjteménye nyomán)

rendben sorakoznak a szépen sorba illő sorok. Ha Rontó szól, felbomlanak a semmilyen sorba be nem illeszkedő sorok. Hogy amerre a kövek gördülnek, ott is egyre csak a magas és mámoros egekbe kiáltson a rock and roll: az a dobogás és ágaskodás, melyre a tarisznyámban meglapuló lovacska tanít, mióta egyre csak az árkok szabadlják az életemet az Ég alatt.

Nincs mit tennem: ha már egyszer így estem, akkor bizony így is kell megesnem. Ha már egyszer ágról szakadtam, szét is hullottam. De ha széthullottam, hát egyben is maradtam. Ha élesztőfü simogatott, közben éppen a zuhanás mámorára szédített, amíg a fejem körül átbucskázva is csak a hetvenhét forgás próbája emésztett.

Ott van hát bennem a zuhanás. Ott van hát bennem a szétszakadás. Ott van hát bennem a megmaradás. Ott van hát bennem a szédület. Ott van hát bennem az átváltozás. Ott van hát bennem a rejtőzködés.

Rejtem is, amíg csak rejthetem. Magam vagyok a rejtek, amely elrejt engem.

Előbb mondom csinosan. Aztán mondom romlottan. De csinoságomban is ott lesz a romlás. De romlásomban is ott lesz a csinosság.

(3)

A kincsőr én vagyok. A tündér volna ő. Nevem is volna néha, ha éppen neki is akadna. De ha nevemet feledné, én is hamar a nevét feledném. Mások előtt hát többnyire csak Pásztornak szólítom, de ha találva találom, akkor inkább Pillának hívom. Ha hozzám fordul, engem ő is Pásztornak nevez, ám ha netán találva talál, akkor máris Talizmánnak titulál. Ha pedig szeretettel évődve pécézi ki magának minden létező vétkemet, akkor történetesen Gu-

bancosnak nevez. Mert jó ám, ha van egy név arra, hogy távol tartsd magadtól az ártó szándékot. Hogy jeges páncélba burkoljon, eltakarjon, de még szépen meg is óvjon. Oktalan kíváncsiságot ugyan bizony odébb lökjön, tolazkodó közvetlenséget meg éppen a saját hamvába halasszon. De jó ám, ha van egy név arra is, hogy közel engedd magadhoz azt, aki mindent értve ért, amikor hozzád közeledik. Hogy ha ezen a féltve őrzött néven szólíthat, azzal máris jelezd, hogy leeresztetted minden fegyvered. Önként, de önkéntelenül is hagytál leomlani mindent, ami csak féltő gonddal körbevesz.

(4)

A kincsőr volnék én. Égi burokból születve, s aztán ágról szakadva. Ágról szakadván is csak emberek közé veszve. Embernyi magasságokban is csak nyílként hasítva. Köpönyegbe bújva is csak kövek erezetébe szédülve. Tojánhéjban ringatózva is csak vendégségbe tartva.

Miközben persze pásztor vagyok. Kövek pásztora.

A tündér volna ő. Felhők foszlányaiból ködök gomolygását szakítva. Felhőkkel táncolva, de moccanatlanul is egyre csak moccanva. Álmodások szálaikat egymásba gubancolva, kusza álomgombolyagokat is szanaszét szálazva. A tojánhéjban velem együtt elringatózva, de közben a bennünket sodró vízzel azért a Nap fáját is megrázta.

Miközben persze pásztor ő is. Felhők pásztora.

(5)

Ő erdei álomtündér, én pedig kőszáli kincsőr vagyok. Holott ez is csak annyi, mint a világ vándorának lenni. A tetejetlen fa kilenc ágának egyikéről elhullajtva lenni. Ágról szakadtnak lenni, s szakadatlanul is egyre csak megszakadni. Hogy engesztelhetet-

lenül és menthetetlenül idegenek legyünk az Ég alatt. Álmokat álmokba teregetve csakúgy, mint a hosszú út porából szótt köpönyeget lobogtatva.

Nekünk ezt a gombócot kell lenyelnünk. Neked pedig engem. Mert így kerek a világ. Hogy gombócként akadok meg a torkodon, amíg le nem nyelsz. Hogy te is csak kapásra várva kapkodj, amíg meg nem emészted, hogy mit jelentek azzal, hogy gombóccá kerekedek a torkodban. Hogy köddé gomolygok a fejedben. Hogy felhővé kerekedek a határban. Ami ugyan a te határod, de ami egyben a te határtalanságod is.

Nem tudod, mi a fészkes fenét keres előtted egy kövek szálán sötétlő kincső. Nem tudod, mi a fészkes fenét gubancolja össze az éjszakáidat egy aranyszőke erdei álomtündér. Nem tudod, mi a fészkes fenét keseríti az álmodat a lidércek bolyongása. Nem tudod, mi a fészkes fenét háborgatja a képzeletedet a sárkányszárnyak suhogása.

Hát kapj kapva azon, ha éppen gombóc akad a torkodon. Kapva kapván azon, hogy úgy kaptak rajtad, hogy közben neked is kapásod van. Nyeld el. Emészd meg. Hörögd szét. Öklendezd fel. Bukd magad elé. Köpd ki. Harapd félbe.

Világnak világát kapva kapván. Parányok parányát tudva tudván. Irdatlan irtásokat várva várván.

Minden más szó helyett. Akármilyen szóval. Bármiféle szó nélkül.

Mert ha ágról szakadt a szó, ami szó, akkor üsse kő azt, ami a kövön is kő.⁶ De ha üti a kő, eszi a fene. De ha eszi a fene, bánja a kánya. De ha ütöm, hát harapom is. De ha hara-

pom, már bánom is. Mert tüzet viszek, de nem látjátok. Mert ha látnátok, oltanátok. De ha el nem értek, meg nem kaptok. Hiszen már nyitva van az aranykapu. Éppen ugyan csak át kell bújnom rajta.

Hát bújok is. Bújtatok is. Rejtőzöm is. Ütök is, harapok is. Bánok is, de azért senkit meg nem szánok. Akkor inkább gyepet szántok. De inkább azon is csak gyöngyöt vetek. S ha már hajtom az ágát, akkor bizony szedem is a virágját.⁷

(6)

Így jártam, mikor megesett, hogy magam is megestem, amíg magam körül megfordulva is egyre csak szedtem, vettem és teremtettem.

(7)

Ráztam a fát, fa rázta a földet, föld rázta a vizet, víz rázta az egész teremtett világot.⁸

Víz folyt a holtakhoz, holtaktól a folyóba, folyóból a hegyekbe, hegyekből a fellegbe, fellegből a villámba, onnan csapott az egész teremtett világra.⁹

Vetem magam zöld szemre, kék szemre. Patak forrásából patak forrásába. Magas kőszikláról magas kősziklára, onnan meg az egész teremtett világra.¹⁰

(8)

Ugyan már, nem történt semmi – sóhajtottam bele a mindenség leheletébe, amikor rájöttem, hogy bármi

⁶ Vö.: *Vision Of A Landscape* – az *Ira Vision Of A Landscape* című albumának második száma

⁷ Vö.: *Szántottam gyöpöt* (magyar népdal)

⁸ Vö.: *Én rázom a fát...* (szerelmi kötést kérő ráolvasás) – parafrázis

⁹ Vö.: *Menj a holtakhoz...* (betegséget elűző ráolvasás) – parafrázis

¹⁰ Vö.: *Vetem zöld szemre, kék szemre* (megbabonázás elleni ráolvasás) – parafrázis

történt is, mindegyre csak egy követ fújok vele.

Ugyan már, igazán nincs mit – árasztottam szét testem-lelkem az Ég és Föld kapuinak nyílásában és zárásában, amikor észrevettem, hogy bármi történt is, magamat azzal is egyre csak kitártam és bezártam.

Ennyi a történet. De ha egyet mondok, kettő lesz belőle. Hogy üsse kő. Hogy üsse Tao.¹¹ Hogy ezzel is csak megessen velem az Úr Tátongása, s ezzel is csak megessen velem az Úr Kitöltése.

(9)

Ha tovább nincsen, de azért mégis mondom, egyet se szólok, de azért azt is lassan mondom. Hogy a szó fia a vér szavára hallgatva ugyan más szavaknak is a fiává váljon, de köddel előtte, köddel utána is csak szófia beszéd maradjon.

(10)

Egyet se szólva, de mégis lassan mondom, hogy mi az, ami volt egyszer, s hol nem volt az, ami közben mégis volt ám egyszer.

Volt egyszer egy fa. Égig ért a hegye, mélybe szakadt a gyökere. Az volt az a fa, amelynek az ágáról leszakadtam, hogy az éjt nappallá téve összeomló kövek haló porából is csak a köpönyegemet szabjam. A hetedik ég magasában nőtt az az ág, melyről a mélybe vettem magam, amikor ágról szakadtam, hogy magam is csak a kövek esendőségének útját járjam.

Ágról szakadt madár vagy te – mondhatta volna Pilla, ha a zuhanás hét nappala és hét éjjele közben is már javában ismerhetett volna. Akár tudta volna, hogy egyszer még osztozni fog a sorsomban, akár nem.

*Elvettette, elfeledve. Csak egy pusztába telepedve*¹² – válaszolhattam volna, ha akkor már ismertem volna, hogy ezzel is csak beléssam, hogy akár esik, akár fúj. Hogy akár tetszik, akár nem. Hogy akkor éppen, de sosem feleslegesen. Hogy hogyan, ha nem így. Hogy mikor, ha nem most. Hogy miért ne, ha egyáltalán mégis.

(11)

A tetejetlen fa hetedik magasságában nyíló ágakon minden falevél egy új országot formázott, s minden ország egy új világba takarózott.¹³ Annak a falevélnak a burkában, ahonnan az-

¹² Vö.: *Csángómagyar, csángómagyar* (csángó népdal)

¹³ Vö.: *Az égig érő fa* (magyar népmese): Az égig érő fa, amelyiknek minden levele egész országot tesz ki, egy királykisasszony virágoskertjének kellős közepén áll. Rengeteg kérője van a királykisasszonynak, de ő nem akar férjhez menni, mert nem akarja elhagyni se az ő édes apja-urát, se a virágoskertjét, se az égig érő fát. De ahogy egyszer fennhangon is megvallja a maradhatnékát a virágoskertnek és az égig érő fának, nagy, erős fergeteg kerekedik. Nem tudni, hová tűnik a királykisasszony, de a király álmában meglátja, hogy a fergeteg az égig érő fa tetejére, ott is a kilencfejú sárkány várába ragadta a lányát, s ha meg nem szabadítják, a sárkány még feleségül veszi. Nincs mit tenni, kihirdetik hát a nehéz vállalkozást a királykisasszony megszabadítására. De ennek a sárkány legyőzésénél is előbb az adhatja a legelső nehézségét, hogy az égig érő fának a király álma szerint akkora levelei vannak, hogy mindeniken elfér egy egész ország – így aztán nehéz fellelni azt, aki nemcsak legyőzni képes egy sárkányt, hanem előtte még annak is utána tud járni, éppen melyik országnyi falevélen található meg a kilencfejú sárkány várát. (Benedek Elek gyűjteménye nyomán)

¹¹ Vö.: Batu Kármén: *Üsse Tao* (szöveg: Fe Lugossy László)

tán egyszer én is ágról szakadtam, történetesen éppen két világ feleselt egymással szakadatlan. Volt egy elevenen élő világ: ezt a hegyek gyomra rejtette. Volt egy haló dva haló világ: ezt a hegyek lábánál elnyúló pusztaság teregette.

Kint, a pusztaságban már régen a maga útján romlott és omlott íz-zé-porrá az, amit egykor még szépen kifaragtak, gondosan elcsiszoltak, aprólékosan felékesítettek. A szépen hasító élek elkoptak hát, a jól kicirkalmazott cirádák meghasadoztak hát, a pompázatos díszek szétporladtak hát. A por szelíden lengedezett a romok fölött. A forró sivatagok fölött kék lidércfény játszott. A kék lidércfények között mindenütt vörös parázs izzott. Ami széthullott, mégis egyben maradt. Minden parazsával új éhséget csillapított, minden fénypásmájával új szomjúságot oltott.

Bent, a parázsló pusztaságokból kiemelkedő kopár hegyek mélyén véget nem érő járatok tekeregtek. A messzire kígyózó járatokban csákányok kopácsoltak. Ahová lesújtottak, ott kövek szikráztak. Az ütések alatt szikrázó kövek ütemesen döngtek és dübörögtek.

Az ég magasában dübörgő hegyek mélyéből előcsalogatott kincseket tágas barlangokban őrizték a törpék soraiból leginkább kiütköző kincsrzó szerzetek, akiknek éppen bizony a kövek tudományából tudódott ki a saját tudományuk. A törpékhez képes szinte már óriások voltak: a sötétben felragyogva is úgy szakadtak tagba, hogy éppenséggel az Ég alatt élő emberekhez képest sem lennének már parányok. De azért épp eléggé feketék – éppúgy, mint a néptelen rengetegre rászakadó csillagtalan éj. De azért épp eléggé elborultak – éppúgy, mint a kocsmaasztalon borpatatok közt

heverő pohár. De azért épp eléggé szédültek – éppúgy, mint a kikötőben horgonyzó hajók közt rakoncátlanokdó örvény.

A feketén tündöklő kőszálikat óriás apa nemzette, elf anya szülte arra a világra, amelynek tetejetlen fa magasában van a hazája. Arra a világra, ahol a kiasott kő gördül. Ahol a sejtelmesen ragyogó gyémánt is kincsestárakba térül a világ világának rejtekén, s ahol akkor is mindenütt a hetedik ég magasodik köréd, ha a szemed nem a napvilágot pásztázza, hanem az égi kincses barlangok járatait vizslatja.

A kőszálik kincseket őriznek, így aztán magukat is sértetlenül megőrzik, ha netán ágról szakadnának. Ha pedig már ágról szakadnak, mindig a szebbnél is szebben zuhannak. S addig zuhannak, amíg Ég és Föld között csillagporos köpönyeget nem lobogtatnak, felhővé nem gomolyognak, szélvésszé nem kerekednek, emberek közé nem keverednek, akik között persze idegenné idegenedve is csak nyomra vezetnek, holott pedig ekkor is csak úgy vannak nyomon, hogy akinek a nyomába erednek, annak bizony a nyomába sem érhetnek. De ez is csak köd és árny, hol képek rejlenek. De az is csak árny és köd, hol dolgok rejlenek. S az is csak mélység és köd, hol magvak rejlenek.¹⁴

¹⁴ Vö.: Lao Ce: 21.: Lao Ce arról is beszél, hogy a hatalmas erény változatai egyre csak az utat követik, holott ugyan az út önmagában véve még nemigen volna más, mint árny és köd: köd és árny, hol képek rejlenek, árny és köd, hol dolgok rejlenek, mélység és köd, hol magvak rejlenek. Ezekben a magokban mégis ott van az igazság, melynek az őskortól máig nem kallódott el a neve, s általa megnevezhető mindennek a kezdete. (Vö. még: Tókei Ferenc prózafordítása)

Így kezdődik hát, ami újra meg újra csak a kezdetét veszi.

Mert szép dolog ugyan az ép elme, de ha a csiszolatlan drágakövek egész rengetege halmozódik fel melletted, akkor bizony zavarba ejtő tökéletesség zár magába, erre a tökéletességre pedig nehéz lenne nem holmi tökéletlenséggel felelni, mert az Ég köveinek rendezetlenül is rendezett halmait nehéz lenne nem a szabadon bomló gondolatok laza szövédékekkel tetézni. De ha téli folyón kelsz át, éppen ugyan vigyázhatsz. Ha a szomszédaidtól félsz, éppen ugyan figyelhatsz. Ha vendégségben jársz, éppen ugyan tartózkodhatsz. Ha olvadó jégen csúszol, éppen ugyan óvakodhatsz. Ha faragatlan farönk vagy, éppen ugyan egyszerű is maradhatsz.¹⁵

Hogy a kezdet kezdetével járva te is csak úgy járhass, mintha magad sem tudnád: te jársz-e a széllal, vagy a szél jár inkább teveled.¹⁶

¹⁵ Vö.: Lao Ce: 15.: Lao Ce arról is beszél, hogy hajdanában az írástudók legjobbjai éppen azok voltak, akik észrevétlenek maradtak, s éppen ettől lettek a legcsodálatosabbak. Mert titokzatos erők hatották át őket, s ezért senki sem tudta kiismerni őket. Óvatosak voltak, mint aki télen folyamon kel át; aggodalmasak, mint aki tart a szomszédaitól; méltóságtejesek, mint aki vendégségben jár; engedékenyek, mint a jég, amely éppen olvadni kezd; egyszerűek, mint a megmunkálatlan fadarab; mindent befogadók, akár csak a völgy; és átláthatatlanok, akár a zavaros víz. (Vö. még: Tőkei Ferenc prózafordítása)

¹⁶ Vö. Lie Ce (Lie Tzu): *Az Elomló Üresség Igaz Könyve* II/3. (Dobos László fordítása): Lie Ce mesterének, az öreg Sangnak a tanításaiból megtanult a szelek szárnyán repülni, így aztán hazarepült tőle. Hallott erről Jin Seng is, aki aztán folyton a repülés tudományáról faggatta Lie Cét. Ahogy a

Ha nem vetted volna észre, most is csak magamról beszélek. Most is csak szelet vetek, ha már minden egyre megy. Mert a szédült gyémántnak is csak a ragyogás a dolga. Mert a gördülő kőnek is csak a robajlás a története.

Lelkem rajta, Csinosomdrága. Lelkem rajta, Rontó.

(12)

Az elevenen élő világ volt a Rejtett Ragyogás Földje. A halóval haló világ volt az Izzó Parazsak Földje.

A Dübörgő Hegyek mélyén éltek a Földneheze Törpék, akik a hegy mélyének kincseivel keltek, s aztán a kincsekkel is háltak. Valaha aranygyűrűk voltak ők is, akiket a barlangok közepére tettek, hogy nappalra kelve testté és lélekké kerekedjenek. Ahogy ez aztán szépen megesett velük, reggelre kelve azóta egyre csak Mindentudó Ércet bányásztak, nyugovóra térve pedig egyre csak Világonátlátó Kristályt bön-geszttek¹⁷. Az ő csákányuk alól is csak

faggatózásával célt nem ért, haragjában odébbállt, hogy aztán kíváncsiságától üzve-hajtva megint csak visszatérjen. Erre Lie Ce elmondta neki, hogyan is volt, amikor ő a mesterénél tanult, s kilenc évébe telt, hogy szívének gondolatait és szájának beszédeit felszabadítsa, de mire mindezt elérte, már azt sem tudta, hogy teste merre dől, lába hova téved, így repülhetett aztán a széllal keletnek, nyugatnak, mint a száraz falevél. Ahogy ezt mind-mind felidézi, Lie Ce meg-rója tanítványát. Szemére veti: alighogy tanítványul szegődött hozzá, már háromszor gerjedt haragra ellene. Ha pedig a teste még a levegőt sem állja, tagjai pedig még a földdel sem bírnak, hogyan is akarhatna így az ürességben lépkedni és a széllal repülni – szegezi a kérdést tanítványának Lie Ce.

¹⁷ Vö.: *A házasodni indult királyfiú* (magyar népmese): Földneheze, Mindentudó és

úgy fordult ki a réz, az ezüst, az arany meg a gyémánt, ahogy az Ég alatt a föld rögei hánykolódnak az ekevas alatt. Ezeket is becsben tartották, de java részüket már külön kincsestárakba hordták, s ott aztán már a kincsörző szerzetek gondjaira bízta.

Éppen olyanokéra, mint amilyen én magam is voltam, amíg hol voltam, hol pedig nem voltam.

A csiszolatlan gyémántok voltak az én gyönyörű gondjaim. A sárga aranyrögök voltak Göncös gyönyörű gondjai.

S ha már így esett, közben magát Göncöst is a gondjaimba vettem, ahogy aztán ő is szépen a gondjaiba vett engem.

(13)

Göncös is kőszáli kincsőr, ahogyan én is az vagyok. Ő is a kövek tizenhárom tudományának diákja, ahogyan én is az vagyok. Ő is tizenkét iskolát végzett, s a fellegek közt nyíló égi hegy égi barlangjában időzve szerezte meg a tizenharmadik tudományt. Őt is a szerencse kereke forgatta, s őt is a tápláló kő eltette, amikor éhen-szomjan a nyelvével a kő minden élet felderítette. A kövek szálán ő is feketén áll a vártán, ahogyan én is csak ezt teszem, ha éppen moccanatlan marad bennem a moccanás a mennyei ajtó nyitatlan nyílását¹⁸ várva. Úgy vagyok hát egyetlen, hogy nem vagyok egye-

Világonátlátó három csodálatos erejű és tudományú kutya, akik egy erdei tisztás közepére rakott, három ősz öregembertől egyenként kapott három gyűrűből termetek – miután a házasulni indult királyfi a harmadik ősz öreg tanácsát megfogadva egy egész éjszakát egyedül töltött el azon a tisztáson. (Illyés Gyula gyűjteménye nyomán)

¹⁸ Vö.: Márton Szép Ilona (magyar népdal)

dül. Úgy van társam, hogy én vagyok a társam. Magam vagyok a társam, de a társammal együtt vagyok jó társaságban. A magány valamelyik soros orgiájában. A kövek gördülésének örök nászában.

Addig csak látomásokban fészkeltem, de aztán már látomásokban is gyökereztem a Rejtett Ragyogás tűnő és tünedező fényei között. Hogy tisztában legyek azzal, mi lennék vele én, s mi lenne ő nélkülem. Mert azzal, hogy látomásba költöttem, az lett nekem, mint hegynek a kő. Mert azzal, hogy a látomásaiba költöttem, az lettem neki, mint táncnak a hó.

Az Ég magasában bizony Földneheze volt ő is, ahogy épp Földneheze voltam én is. A kövek szálai közt is hol apróvá aprózódva, hol hatalmasra hatalmasodva. Mert nem a méret a lényeg, hanem az, hogy éppen hol élek. Hogy a szakállamon végignyúlva és elnehezdedve mikor merre szédelgek, ha a másik nyomtalan nyomába eredve éppen ugyan egy hétmérföldes lépést lépek.

Ezért ha a jónál is jobb társaságába vágytunk, csak a lábunk közé kapott szakállunkra ültünk, s máris egymás kincseinek rengetegébe suhantunk, hogy a hegy mélyén át is csak a Nap és a Hold között kitaruló birodalomba jussunk.¹⁹

Hogy ha nevemet feledné, suhánás közben én is hamar a nevét feledjem. Miközben persze mások előtt többnyire Pásztornak szólítom, de ha titkon megint találva találom, akkor

¹⁹ Vö. Gyöngyvirág Palkó (magyar népmese): A csodatevő erejű, szakállára felkuporodva elsuhanó törpe Törpeország királyának lányát óvja és védi – később pedig szolgálatainak jutalmául ő lesz a Nap és a Hold között uralkodó Gyöngyvirág Palkó birodalmának udvarmestere.

Tátorjánnak hívom. Ha hozzám fordul, engem ő is Pásztornak nevez, de ha netán találva talál, akkor máris Talizmánnak titulál, holott azért azt is tudván tudja, hogy néha az is meg-esik, hogy valaki történetesen Gubancosnak nevez.

Ezért ha Göncösnek hívtam, ő is Gubancosnak nevezett. Ha így tettünk, tudtuk, hogy csillagportól tündöklő égi köpönyegünket²⁰ forgatva is csak az ég magasában kincset őrző fekete szerzetet őrizzük magunkban a tündéri természetet vigyázva. Mert ha elfanya szült s óriás apa nemzett, nehezen veszhet ki belőled a tündéri természet, ha pedig van benned tündéri természet, éppen ugyan könnyedén a magáévá tesz minden csillagpor borította részlet.

²⁰ Vö.: Mese az égig érő cseresznyefáról (magyar népmese): A csillagportól tündöklő égi köpenyt Józsi, a király szolgája látja meg az ég országútjain kóborolva. Józsi vállalkozik ugyanis arra, hogy a király kedvéért felkapaszkodjon az égig érő cseresznyefára, hogy arról annyi cseresznyét rázzon, hogy a király egyszer jóllakhasson belőle. Ahogy a dolgát elvégzi, még szét-néz az égbe magasodó fán szétkanyargó országutakon. Ahogy ott járkal, a szépen eldolgozgató csillagokat is megtalálja: lát egy aranykötölt aranycsirkéket terelgetni, azt gondolja, alighanem a Fiastyúk ez, aki éjjel az égi mezőn tanyázik, nappal meg az égig érő fán kapirgál a csillagpislenkéekkel. Aztán odébb látja ám, hogy egy kaszás a harmatos fűvet vágja: gúnyjában csillagok tündökölnék, minden suhintásra csillagport szikrázik a kaszája. Ahogy megkérdezi a kaszást, hogy ki volna hát ő: az azt mondja neki, ő bizony a Kaszáscsillag, s száz csillagból ragyog. S mert az égen fű nem terem, ide jár hát szénát csinálni a mennyei állatoknak, a Kosnak meg a Baknak. (Sipos Bella gyűjteménye nyomán)

Ha pedig ágról szakadva tétlenül is csak az Ég alatti világ dolgaiba avatkoztunk, s nem ám a gyémántok fényébe vesző gondolatainkba merültünk, akkor magunkat éppen ugyan Tátorjánnak és Talizmánnak bemutatva tettünk és vettünk. S ha így cselekedtünk, persze tudtuk, hogy szélvészé kerekedve is csak a garabonciások tudományát csitítjuk magunkban, ha a hosszú földi út porából is csak fekete köpenyeget veszünk. Szüntelenül nyomra vezetve egymást, s ezzel is csak egyre egymás nyomába eredve. Soha nem feledve, hogy a *másik* önmagunkból lép elő, s mi magunk éppen a *másik* nyomán vagyunk.²¹

(14)

Hogy a *másik* nyomán haladva legalább megoszthassuk egymással azt is, amit az ég magasában titkon érezhettünk. Mert ahogy a kincseket őriztem, magamat bizony mindig ugyanúgy kincsnek éreztem, ahogyan a körülöttem ékeskedő köveket is bízást csak annak véltem. Hisz ők is úgy éltek, ahogy csak a hegy varázsaiban tobzódó kövek élhettek. S mi is csak úgy éltünk, ahogy a hegy varázsaiban tobzódó kövek között élhettünk.

Nem volt sok választásunk, mert éppen erre, csakis erre ítélt a sorsunk. Ha a többiek közül megfoghatatlanul kiütözhető fekete diákként cseperedsz fel a Földneheze Törpék között, hamar eljutsz odáig, hogy elveszted az érdeklődésedet mások iránt. Hogy aztán átadd magad a felismerésnek, hogy a drágakövek fényei közé simulva csakis a fények közé zuhanás a királyságod. A szédület az udvartartásod. A gyémántok eszeveszett lángolása minden kincsed. A ragyogás ragyogása az egyre csak tékoztolt örökséged.

²¹ Vö.: Csuang Ce: 11/3.

(15)

Mert ha elomlasz, akkor is csupán az vagy, amit érzel. Mit sem törődve azzal, hogy mi végre, s éppen mit végzel.

Ha a hegyek mélyén omlottam el, csakis azt éreztem hát, hogy fények történnek meg velem. És ha csak tehettem, ezt bizony ki is fejeztem. Mert társaság híján sem volt nehéz beszédbe elegyednem, hiszen megannyi szédült gyémánt ragyogott fel körülöttem.²²

Ragyogj csak, ha ragyog benned a ragyogás – mondtam néha hirtelenjében annak a gyémántnak, akin először megakadt a szemem.

Bomolj csak, ha bomlik benned a bomlás – válaszolta ő erre éppen ugyanazt, amit már a társai is sokszor az orromra kötöttek.

A drágakövek szédülete lágyan rezgő, csendes szédület volt, mégis bármikor lánggra kaphattam a tűzében. Ha pedig gyémántokban lángoltam, engem is csak az ékkövek látomásai hevítettek.

Szétszálazom a fényt, szálka megy tőle a szemembe – panaszkodtam az egyik gyémántból felém szökkenő fény sugárnak.

Izzik a tekinteted, széthasítod a tükörképem – tért ki a panaszom elől egy másik panasszal.

Szemet szúrsz nekem – folytattam egyikükkel, amit soha abba nem hagytam.

Elevenembe vágsz – folytatta ő is, amit soha nem szüntek meg folytatni.

Néztem őket, és ők is nézték, ahogy néztem őket.

Szépen elborultam, mégis dűlőre jutok – mondtam nekik, amikor iga-

zán együtt volt bennem minden, ami kővé készül dermedni, hogy minden éppen olyan egyszerűvé egyszerűsödjön, mint egy faragatlan rönk hullámzása. Mint egy szél borzolta kő recézése. Hiszen ők is csak úgy éltek, ahogy a hegy varázsaiban tobzódó kövek élhettek. Ahogy mi is csak úgy éltünk, ahogy a hegy varázsaiban tobzódó kövek között élhettünk.

Így történt hát, hogy amíg én a magam kincsei között a fényeket halásztam, addig Göncös a maga kincsei között a drágaköveivel kopogó hegyi szellemek kövek koccanásától hangos örömkítőreire vadászott. De hiába halásztam, hiszen közben váltig pásztor maradtam. De hiába vadászott ő is, hiszen közben ő is váltig pásztor maradt.

(16)

Ragyogj csak, szédült gyémánt – monda az egyik Pásztor, ha a másik Pásztorba botlott a hegy mélyének sötétbe vesző járataiban, hogy aki benne lakott, bennem is szépen ellakozzon.

Szédülj csak, ragyogó gyémánt – monda a másik Pásztor, ha egy megint másik Pásztorba botlott a hegy mélyének sötétbe vesző járataiban, hogy aki bennem lakott, benne is szépen ellakozzon a magány valamelyik soros orgiájában. A kövek gördülésének örök nászában.

(17)

Csak a hegy mélye volt a miénk, mert a barlangok száján túl világló világ már a tűzzel évődő lidérceket nyelte el. A barlangok szájából kinézve pedig már az Izzó Paraszak Földje kínálta fel magát bolyongásra azoknak, akiknek meg éppen a bolyongás volt a sorsa. Az izzó paraszak közt táncoló lángok között így rendre bolygó lidércek lebegtek, hogy aztán néha testet öltsenek. S ha

²² Vö.: Shine On You Crazy Diamond – a Pink Floyd Wish You Were Here című albumának első száma

már testet öltenek, akkor a porba írják azt, ami elveszett. Hogy ezzel is csak a magukénak tudják a veszteségüket. Mert ők is csak pásztorok voltak. A veszendőség porának pásztorai.

Ha testet öltöttek, három test és három lélek közül választhattak. Mert amióta világ a világ, három a test és három a természet a lidércekben. Az egyik test a madártest. A másik test a csábtest. A harmadik test a tűztest. A madártest a kincsek keresője, a csábtest a kéjek lakmározója, a tűztest az enyészet részége. A szárnyaló, az áltató és a bolygó lidércek testetlen testébe férkőzve pedig három a természet, hogy aztán ezek is szabadon szállják meg a három különböző testet. Hogy egyre váltakozva, de mégis egyre-másra ott éljen bennük a siratóasszonyok összes szomorúsága, a kincsszóró szellemek összes bírvágya és a hódítani kész csábítók összes sóvárgása.

Ők voltak hát azok, akik a hegyek mélyén inkább csak áltattak. A barlangok szájánál inkább csak szárnyaltak. A hegyek lábánál elterülő sivatagokban pedig inkább csak tűznyelvek képében bolyongtak. De akármit tettek is, egyet azért soha nem feledtek. A veszendőség porába írták a szomorúságaikat, vágyaikat és sóvárgásaikat, hogy amit a porba írtak, azt a magukénak is tudják, amíg újra porrá nem lett, ami eleve is csak a porból teremtett.

Írtak porba tengerparti sziklát, hogy tétován nézhessék a tenger hullámzását. Írtak porba gyönyörű testeket, hogy bírni vágyott testet bírni vágyó testükhöz ölelhessenek. Írtak porba frissen ömlő lávapatakat, hogy kékesen derengő lángnyelveiket vörösen izzó lángok közé öltse.²³

²³ Vö.: *Tündér Erzsébet* (magyar népmese):

A szegény ember legkisebbik fia a színarany búzát megrabló harkályt üldözve

Mert vörös izzással születtek ugyan a világra, de aztán kékes, hűvösen derengő fényekbe öltözve írták bele magukat az élő-haló tájba. Egyre csak a romlást és a bomlást siratva, de az enyészetben is szabadon tobzódva, s az elmúlás páráiban megmártózva is rendre csak megrészegevedve.

Nehéz volt kiigazodni rajtuk, ezért a Földneheze Törpék alig-alig igazodtak már hozzájuk. De ők sem vitték túlzásba a vendéglátást. Néha ugyan törpetestet öltöttek, hogy maguk is a törpék közé mehessenek, de ha köztünk jártak, akkor is inkább csak a Mindentudó Ércnek szavára füleltek, és inkább csak a Világonátlátó Kristályok derengésébe meredtek.

Valójában csak ketten voltak, akik ennél is tovább merészkedtek, s végül a hegy gyomrának mélyéig is elértek, ahol aztán a szédületbe szédülő gyémánt ragyogásában és az aranyba kócolódó arany koccanásának csengésében is javában magukra ismertek.

Bennük aztán mi magunk is hamar magunkra ismertünk.

Az egyik lidércre, akivel a szédült gyémántok közé szédültünk, azt mondtuk, legyen ő Kece. A másik lidércre, aki a kövek koccanásába kócolódott, azt mondtuk, legyen ő Pöre. Mert a neveket hamar feledtük, de hamar ki is öltöttük. Hiszen a nevek csak nevek. Fogyó eszközök, változó tünetények. Könnyen veszendőbe menő, hívságos kis piperkőcök. Ha elvesznek, hát elvesznek. Jutnak is, maradnak is. El is gurulnak, de vissza is tévednek.

sűrű rengetegbe kerül, ahol egy óriás veszi a gondjaiba, s úgy gondoskodik róla, hogy hacsak valamit kíván a legény, az óriás beleírja a kívánságát a porba, s mindjárt mindene meglesz. (Benedek Elek gyűjteménye nyomán)

Ha tehetem, hát annyiban hagyom mindazt, ami csak pusztá név. Ha elegem lett, megeléjelem mindazt, ami csak a saját nevéen nevezhető és nevezendő. De amíg lehet, a neveket egyre csak kedvem szerint cserélgetem, mert ebben legalább éppen a kedvemet lelem. Ahogy abban is a kedvemet lelem, ahogy Kece és Pőre a kedvünkért kőszáli kincsörök testébe zárt kőszáli szerzetekként viselték magukat. Az Ég magasában szédült drágakövek között feketélve, az Ég alá szakadó nyomtalan nyomaikban fekete felhőket üzenve, s még üres serlegként kicsordulva is csak garabonciás szerzetté fenekedve.²⁴

Gyomruk volt a folytonos pusztulás, ágyékuk a szakadatlan keletkezés, csontjuk a szikla, agyvelőjük a szél, varas bőrük a rengeteg göröngy.

Ha velünk voltak: elhúzódtak a világ mögé. Ha a barlang száján túlra bukta őket a föld gyomra: ereken folytak a világban.

Ha csengés szavát keresték nálunk: napsugár nyitott nekik ajtót. De ha nem voltak, mi sem voltunk: ez volt hát a mi hatalom nélküli örök létezésünk.²⁵

Nem jól viselték hát magukat, de nem is rosszul. Rontottak is, de ha rontottak, azért még csinosodtak is. Csinosodtak is, de ha csinosodtak, azért ugyan még rontottak is. Épp eléggé sötéten – éppúgy, mint a néptelen rengetegre rászakadó csillagatlan éj. De azért épp eléggé elborultan – éppúgy, mint a kocsmaasztalon borpatakok közt heverő pohár. De azért épp eléggé szédülten – éppúgy, mint a kikötőben horgonyzó hajók közt rakoncátlankodó örvény.

Ha a szakállunkra ültünk, ők is a szakállunkra ültek. Ha a szakállunkon suhanó reptünkben a kincsek halmainak ormai fölött köröztünk, ők is körözni kezdtek, s tüstént ők is mellettünk suhantak. De amikor igazán belefeledkeztek a gyémántok ragyogásába és a kövekkel kopogó szellemek bódítóan és megnyugtatóan egyhangú koccintásaiba, akkor Kece daru képében suhant, Pőre pedig holló képében siklott.

Az vagy, ami éppen megtörténik veled – szóltam oda a magasban Keceének, amikor darutollak suhogása környékezett.

Az van, amit saját magadban érzel – köszönt rám Pőre, amikor széles ívekben fordulva szinte már a barlang falait súrolta.

Ha lidércfény vagy, hűvösen lobogó tűzből vagy. Ha hűvösen lobogó tűzből vagy, bátran szétégetheted magad. Ha akárhányszor szétégetheted magad, minden enyészet elenyésztésében zokon veheted a saját elmúlásodat – mondta egyszer mélyen önmagába szédülve Kece.

Ha lidércfény vagy, az enyészet is szünet nélkül csak rád köszön. Ha el-siratsz valaki mást, közben magadat is felpanaszolod. Meggyászolod valaminek a vesztét, de közben a magad veszendőségét is fájladod – mondta egyszer mélyen önmagába kócolódva Pőre.

Szirmok színeire bomlik a virág – ragyogta oda nekik egyszer az egyik gyémánt, akinek a szédületével mi is együtt szédültünk.

Szivárvány színeit virágozza a világ – egészítette ki aztán, amit addig ragyogott, amíg az idők is csak időtlenek voltak.

Nem férték hozzám, ha kézbe veszték. Elveszítetek, ha csak észreveszték – jegyezte meg a gyémánt

²⁴ Vö.: Weöres Sándor–Pásztor Béla: *A garabonciások énekeiből*

²⁵ Vö.: Weöres Sándor: *Bolond Istók*. Epilógus

a lidércekhez fordulva, mert ezzel is csak jót akart. Óva intett, de ezzel rögtön számot is vetett.

Mi magunk is számot vetettünk hát.

Kövek művei voltunk, s magunk is köveket műveltünk, hogy kőművesként a kövek omlásával s a kövek kőszállá magasodásával is egyaránt vetélkedhessünk. Ha egymásnak feszültünk, port ugyan össze nem rúgtunk, de közben azért rendre összekoccantunk, s egymással aztán rögvest egy követ fújtunk.

A lidércek viszont a kerengő porsemek bolyongó tüzei voltak, s maguk is csak az összeomlás haló poraival felkavart porba írtak. Ha pedig felkavarodott bennük, amit írtak, a jó szél fúvásával is csak a hosszú út porára fújtak.

(18)

Pásztorok voltunk, s körülöttünk mindenütt ott heverészett a nyájunk. Mi a hegyek mélyén a kövek koccanásába kócolódtunk, s ha úgy tartotta kedvünk, a gyémántok ragyogásában is szétszóródtunk. A lidércek a barlangok száján túl lebegtek, s ha úgy tartotta kedvük, az izzó paraszak fölött imbolygó széllel is együtt lengedeztek.

De ha már nyáját legeltettünk, a csontkürt szavára felkerekedő aranyzóru ménes boldog toporzékolására is szabadon felfigyeltünk.²⁶ Ha ez volt a jutalmunk, ez lett hát az ünnepünk.

²⁶ Vö.: *Mirkó királyfi* (magyar népmese): Az istállóban paripák között válogató Mirkó királyfinak egy ősz öregasszony azt a tanácsot adja, kérje el az apjától a csontkürtöt, mert ha abba belefúj valaki, hazatér az aranyzóru ménes; az apja ezek után meg is mondja neki, hogy a csontkürtöt a hetedik pince vakablakába vakolva találja.

Hogy a tetejetlen fa hetedik magasában éppen a mi világunkba járt égő parazsat enni és tűzlángot inni a Nap aranyzóru ménese. Mert az Izzó Paraszak Földje volt a naposholdas paripák legelője. Ezért kellett hegyek mélyére bújnunk a legelők izzó forrósága elől, de ezért is telhetett örömünk abban, ahogy egy-egy naposholdas paripa a szemünk láttára telt el a paraszakkal. Ahogy aztán jót habzsoltak a parázsból s jót kortyoltak a tűzlángból, örömmükben máris csillagokat rúgattak le egymással az égről. Aztán a magasba viharzottak, felhőfoszlányokba szakadtak, s egyszeriben csak a nap-sütötte felhők közé siklottak.

Miután hulló csillagok táncolták ki magukat a hetedik égen, visszamentünk a barlang szájától a Dübörgő Hegy gyomrának kincsei közé. Hogy a hulló gyémántok tánca után az aranyló arany rögeinek fénye is szemet szúrhasson, ha már úgy esett, hogy a fények égi futása is csak rendet teremtett. Hogy ami fent van, az legyen újra lent is. Hogy akinek a Nap az apja s a Hold az anyja, azt a Szél hordozza méhében, amíg csak a Föld táplálja.²⁷

Ragyogj csak, szédült gyémánt – mondta vigasztalóan az egyik Pásztor, ha a másik Pásztorra nézett a hegy mélyéből a parázsló pusztákra nyíló barlangok szájában.

Szédülj csak, ragyogó gyémánt – mondta a másik Pásztor, ha egy megint másik Pásztorra csodálkozott a hegy mélyéből a parázsló pusztákra nyíló barlangok szájában.

Mert ha elrúgtatott az aranyzóru ménes, lelki szereink előtt minden hulló csillag fénylő röpte csakis azt cifrázta, milyen is az, amikor kövek ragyogásában halászik a Gyémántokban Lán-

²⁷ Vö.: Hermész Triszmegisztosz: *Tabula Smaragdina* 4.

goló. Amikor gyémántok kopogásában forgolódik a Kövekkel Gördülő. Amikor sivatag porában legeltet porszemeket a Veszendőséget Fájjaló. Amikor hegyek mélyén dobol éjt nappallá téve az Éjszakát Felajzó. Amikor tetejetlen fa mélybe vesző gyökerei fölött emel ködpalotát a Felhőkkel Táncoló.

A csillagok cifra röpte nekünk is, bennünk is váltig őrizte a lódobogással együtt elmaradozó ünnepet, amíg az veszettnél is vesztebb vesztéből is vissza nem térhetett.

Göncös volt a Kövekkel Gördülő. Ő robajlott tovább, ha a Nap aranyszőrű ménese már nem toporzékolt.

Gubancos volt a Gyémántokban Lángoló. Ő lángolt tovább, ha a Nap aranyszőrű ménese már semmilyen tüzet nem fújtatott.

Kece volt a Veszendőséget Fájjaló. Ő motozott tovább a veszendőség porában, amikor a Nap aranyszőrű ménese már messzire elporzott.

Pőre volt az Éjszakát Felajzó. Az ő izmai játszottak tovább a testével összeérő testeken, ha a Nap ménese annyira kihajtotta magát, hogy már a csillagok közt is csak tündérharmat játszott a sörényük aranyán.

Pilla volt a Felhőkkel Táncoló. Az ő táncával megbúvólt felhők között suhant tovább az Ég alatt a Nap aranyszőrű ménese, amikor a parázzsal eltelve már éppen a sárkányok teje után járt.

Ennyi volt az őrzés, amíg csak ennyien voltak az őrzők, hogy ezzel is csak féltve őrzött legyen az ismeretlenül is ismerős panteon. Hogy ne kelljen majd meglepődnöd, ha azt hallod: Gyémántokban Lángoló. Ha azt hallod: Felhőkkel Táncoló. Ha azt hallod: Kövekkel Gördülő. Ha azt hallod: Éjszakát Felajzó. Ha azt hallod: Veszendőséget Fájjaló.

Vagy ha azt hallod: az Ég alatt vándorol Göncös és Gubancos, a két

kövek szálán szálásodó garabonciás. Vagy ha azt hallod, az Ég alatt bolyong Kece és Pőre, a két hosszú út porában szítáló lidérc.

Kapva kapván azon, hogy úgy kapnak rajtuk, hogy közben nekik is kapásuk van. Világnak világát kapva kapván. Parányok parányát tudva tudván. Irdatlan irtásokat várva várván.

(19)

Az első irdatlan irtás akkor hasadt ki elénk, amikor a Földneheze Törpék eljöttek hozzánk, hogy elmondják, amit a Mindentudó Érc kitudott, s amit a Világonátlátó Kristály is megmutatott.

Azt tudták ki, s azt mutatták meg, hogy az Ég alatt összeomlóban vannak a kövek. Mert amit felraknak estig, leomlik reggelre. Hogy amit felraknak reggelig, leomlik délre.²⁸

²⁸ V.ö.: Kelemen kőműves (székely népballada): Déva vára az, ahová a kövek naphosszat tartó összeomlása befészkelte magát. A fél véka ezüstért, fél véka aranyért munkába álló tizenkét kőműves végül abban marad: akinek a felesége legelőbb közéjük jön, azt szép gyöngén megfogják, vérét ontják, tűzbe dobják, hamvait pedig a mészbe keverik, hogy azzal állítsák meg a falak összeomlását. Kőműves Kelemen aztán azzal próbálja megállítani az éppen Déva vára felé hajtató feleségét, hogy az Istenhez fohászkodik. Két fenevadat támasztat az asszony elébe, de ő azokat bántatlanul elkerüli, támasztat aztán elébe fekete felhőt, de ő attól sem retten meg, támasztat elébe végül apró köves esőt, de az sem állja az asszony útját, aki ennyi fáradsággal is csak azért ér célhoz, hogy a leomló kövek pusztította várban megégessek és kő közé rakják. Ahogy a véráldozatot meghozzák, a kőművesek a falakat olyan magasra rakják, hogy ott már az angyalok zengését is szépen meghallják. A kőfalakba rakott asszony egyszer aztán még a kicsi

A Világonátlátó Kristályok pedig azt is tisztán látták, hogy az Ég alatt azért vannak összeomlóban a kövek, mert rögtön elszökik belőlük a lélek, ha csak egy lelketlenné bomlott szerzet is hozzájuk ér, amikor jobb híján már erre is ráveszi a lelke hült helyét szétrágó méreg.

A Mindentudó Ércék erre azt mondták, annak kell lennie lent is, aminek lennie kell fent is. Meg kell állítani az összeomlást: valakinek bizony össze kell rakni a köveket az Ég alatt, s valakinek bizony lelket kell fújni a kövekbe az Ég alatt.

Ti vagytok a kövek pásztorai. Ti tudjátok a kövek esendőségét, ti tudjátok hát a kövek lelkét. De ha értitek a kövek lelkét, bizony érthetitek ám az emberek vesztét is – mondta nekünk gondterhelt arccal, de bizakodó mosollyal az egyik Földneheze Törpe, aki az ércék és kristályok szavát hordozta körbe a dübörgő hegy gyomrában.

Az ember és a kő két kozmikus ereje a mindenségnek. A kő, súlya miatt, mindig lefelé törekszik s zuhan; az ember pedig, képzelete és becsvágya szerint, mindig fölfelé²⁹ – tette hozzá biztatásul, de talán azért is, hogy fenséges nyugalommal por-

fiát is meglátja, aki Kómúves Kelemen szavát megfogadva csakis azért jön a magas falak elé, hogy valahogyan mégis az anyja szaváért könyöröghessen az áldozati vérből magasba szakadt köveknek. Amint a fia könyörgését meghallja, az asszony szíve bánatában meghasad, de úgy, hogy ahol a szíve meghasad, ott a föld hasadéka is kitárul, abba a hirtelen kitárult árokba pedig már a kicsi fiú is menthetetlenül beleszedül. (A ballada több gyűjtése és több alakváltozata alapján megfogalmazott közös történet egyik lehetséges verziója.)

²⁹ V.ö.: Csoóri Sándor: Jöhet-e még?

tyázó ragadozó madárként is egyre csak az emberek emelkedő körei fölöött szitáljon.

A romlás azért elkerülhetetlen, mert többnyire elfogadjuk³⁰ – tettem hozzá ehhez én is, hogy a Földneheze minden szavát ezzel is csak szépen megfogadjam. Megfogadjam ám, hogy aztán erre fel a kövekkel is együtt zuhanjak, de az emberek égbe repeső lelkével is csak együtt emelkedjek. Ha pedig a romlásnak éppen ugyan az volna az útja, hogy a kövek emelkedjenek az emberek helyett, s az emberek omoljanak össze a kövek helyett, bizony annak az útnak a viszontagságaival is szépen megbékéljek.

Te mit tudsz? – néztem rá aztán az ember és a kő közös erejének tudásával Göncösre.

Én össze tudom rakni az összeomló köveket – mondta.

Te mit tudsz? – kérdezett vissza.

Én lelket tudok fújni beléjük³¹ – feleltem neki, hogy éppen eléggé ráncba szedjem magam ahhoz, hogy kellően gubancos legyenek.

³⁰ Uo.

³¹ V.ö.: Fábólfaragott Péter (magyar népmese): amikor csatában legyőzik Fábólfaragott Pétert, s aztán rögtön földre is teszik, jön két aranyökör. Az egyik napkeletről, a másik napnyugatról jön. Ahogy megérkeznek, addig hányják a földet a szarvukkal, amíg Péter holttestét meg nem találják. Az sem riasztja meg őket, hogy Péter t lenyakazták a csatatéren: inkább kérdegetni kezdik egymást. Megkérdezi az egyik a másiktól, hogy ő ugyan mit tud. Az egyik azt mondja: ő annyit tud, hogy a testet össze tudja ragasztani. A másik azt mondja, ő annyit tud, hogy lelket eresszen a testbe. Ekkor az egyik összeragasztja a szétszabdalt testet, a másik pedig lelket fúj belé. (Illyés Gyula gyűjteménye nyomán)